

SAMSUN-BARUTHANE TÜMÜLÜSLERİ KURTARMA KAZISI*

Smer Atasoy**
Muhsin Endoğru***
Őevket Dnmez****

THE RESCUE EXCAVATIONS AT THE SAMSUN BARUTHANE TUMULI

The Baruthane tumuli are located 3 kms to the west of the Samsun city center. In 2004 and 2005 rescue excavations, financed by the Samsun Metropolitan Municipality, were undertaken by Samsun Museum and Istanbul University. The so called Baruthane Tumuli have two mounds and the northern tumulus has a grave with two chambers. The chambers were made by digging into the conglomerate layer of the terrain. The walls of the chambers were plastered in white with red horizontal lines drawn on the plaster surface and the walls of the first chamber were painted in a pseudo cut stone decorative style. Its second chamber has a kline. The grave had been robbed and later filled with dirt. As a result of the pottery sherds and amphorae the tumulus was dated to the Hellenistic period. Built in the same manner as the Northern tumulus, without the trimmings of plaster and any decorative elements but with pseudo half columns on the walls, the Southern tumulus has a grave with three chambers. Nothing was found in this grave thus making it impossible to assess any dating or any typology. Both of the tumuli need further studies in their architectural details with a comparative analysis against known examples of their types to definitely establish their history.

Eski Samsun (Amisos) kentinin nekropol geniŐ bir blgeyi kapsamaktadır. Buralarda basit toprak ukur, kiremit, oğu, piŐmiŐ toprak lahit

* Bu proje İstanbul Üniversitesi AraŐtırma Fonu'na desteklenmiŐtir. Proje no.:372/03062005.

** Doç. Dr. Sümer Atasoy, İ. Ü. Edebiyat Fakültesi , K.Arkeoloji Anabilim Dalı, Fen-PTT. 34459 İstanbul. E-posta: sumerata@hotmail.com.

*** Muhsin Endoğru, Samsun Müzesi Müdürü, Samsun.

**** Yrd.Doç. Dr. Őevket Dönmez, İ.Edebiyat Fakültesi, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Fen-PTT.34459 İstanbul. E- posta: sdonmez@mail.koc.net.

ve tümülüs tarzı olmak üzere beş tip gömme yapılmıştır. Ancak bu mezarların çoğu tahrip edilip soyulmuş ve buluntular yurtdışındaki çeşitli müzeler ile özel koleksiyonlara dağılmıştır. Yörede bulunan büyük tümülüslerde ise bugüne kadar bilimsel kazılar yapılmamıştır (Atasoy 1997: 51-52).

Samsun Büyükşehir Belediyesi'nin Arkeolojik Park Düzenleme Projesi gündeme gelince, Kalkanca Mahallesi'nde yer alan Baruthane Tümülüsleri'nin, Eylül-Ekim 2004 ve Mayıs 2005 tarihlerinde yapılan bir kurtarma kazısı ile bilimsel olarak incelenme fırsatı ortaya çıkmıştır.

TÜMÜLÜSLER

Baruthane Tümülüsleri, biri güneyde diğeri ise kuzeyde yer alan iki yığılma tepeden oluşur (Res. 1)

Tümülüslerden güneyde olanı (Tümülüs 1) yaklaşık 15 m. yüksekliğinde, 40 m. çapında; daha küçük olan kuzeydeki tümülüs (Tümülüs 2) ise 8 m. yüksekliğinde ve 30 m. çapındadır. Tümülüslerde dolgu malzemesi, irili ufaklı taşlardan meydana gelen katmanlardan oluşur. İki tepenin arasında doğu-batı doğrultusunda uzanan bir duvar ortaya çıkarılmıştır. Bu duvar, harçsız üç sıra yontma taş blokların üst üste konmasıyla meydana getirilmiştir. Toplam uzunluğu 21.70 m., üç sıra taş yüksekliği 1.30 m., ortalama taş kalınlıkları 0.35 m.dir (Res. 2). Taşlar birbirlerine kurşun kenetlerle bağlanmıştır (Res. 3). Doğu yönünde moloz taşlardan yapılmış kuru bir duvar üzerine oturduğu saptanan duvarın temizlik çalışması yapılırken damgalı bir amphora kulp parçası bulundu. Damgada ΔΟΥ ΔΙΟΑ adı okunmaktadır (Res. 4). Yapılan kazılar sırasında, Tümülüs 1'in eteğini çeviren ve 2 m. kalınlıkta bir çevre duvarının varlığı saptanmıştır.

Güney Tümülüs Altındaki Mezar :(Plan 1)

Konglomera (yığılma) tabakasının oyulması ile oluşturulmuş iki odalı bir mezar yapısıdır. Doğu-batı yönünde olup, toplam uzunluğu 6 m., genişliği 2.5 m., yüksekliği ise 2 m.dir. Odaların duvarları, tabanı ve tavanı 3 cm. kalınlığında krem renginde sıvalıdır.

Mezarın girişi, kumtaşı bir blokla kapatılmış ve demir kenetlerle sağlamlaştırılmıştır. Kapının açılmasını önlemek için de önüne büyük taşlar

yığılmıştır. Bu taşların üzerinde bir çeşit sıva izi görülmektedir (Resim 5). Düzgün kesilmiş kumtaşı sveler ve lento ile oluşturulmuş mezarın giriş kapısı 1.13 m. yüksekliğinde ve 0.64 m. genişliğindedir. n odanın boyutları; 3.16 m. x 2.45 m. x 2.38 m.dir. Bu odayla aynı doğrultuda yapılmış ikinci odaya, 0.95 m. x 0.67 m. boyutlarında yine kumtaşından söve ve lentosu bulunan bir iç kapı ile girilmektedir (Res. 6). Bu i kapının üst tarafında ve iki yanında birer niş yer alır (Res. 7). Kuzey niş; 0.48 m. x 0.42 m. x 0.27 m. boyutlarındadır. Güney nişin boyutları ise; 0.45 m. x 0.34 m x 0.22 m.dir. Mezarın tavanı tonoz biçiminde ve sıvalıdır. Odanın kuzey ve güney duvarlarının önünde iki adet sedir bulunmaktadır. Güneydeki sedir; 2.60 m. x 0.44 m. x 0.32 m. boyutlarında, kuzeydeki sedir ise, 2.57 m. x 0.51 m. x 0.32 m.dir (Res. 8). Her iki sedirin büyük bir kısmı soyguncular tarafından tahrip edilmiştir. n odanın tavanı, tabanı ve duvarları 3 cm. kalınlığında kaba sıva yapılarak düzleştirilmiş, bunun da üzerine perdah sıva yapılmıştır. Taş duvar görüntüsü vermek için sıva kazınarak, 7 sıra birbirine paralel ve yatay taş dizisi görünümü elde edilmiş, sonra da kazıma çizgiler koyu lacivert boya ile doldurulmuştur (Res. 9) Yalancı taş sıralarının üst tarafına birbirine paralel 6 cm. kalınlığında iki kırmızı yatay şerit yapılmıştır. Bu yatay şeritle aynı yükseklikte yer alan nişlerin i yüzleri sarı renge boyanmıştır. Sarı renk ayrıca nişlerin dış yüzünü de bir bant gibi çevreler. Kuzey nişin üst tarafında sıvanın üzerine siyah bir boya ile Rumca (?) el yazısı iki imza atılmıştır. Muhtemelen bu imzalar 1900'ler civarında mezarı tahrip eden soygunculara ait olmalıdır.

Mezarın arka odası, 2.40 m. x 2.46 m. x 2.35 m. boyutlarındadır. Tavanı yine n oda gibi tonozlu olarak şekillendirilmiş olan arka odanın batı duvarının önünde 2.51 m. x 1.15 m. x 0.67 m. boyutlarında bir kline yer almaktadır. Klinenin doğu tarafında yine boya ile yalancı altı taş sırası, geniş ve dar olarak alternatifli bir şekilde çizilmiştir. Taş sıralarının üst tarafında siyah boya ile yumurta bezemesi yapılmıştır (Res. 10). Aynı bezeme, Knidos kazılarında bir Hellenistik evin duvar resimlerinde görülür (Bingl 1997: 92, lev. 17-21). Yumurta dizisinin üzerinde 4 cm. genişliğinde kırmızı bir bant vardır. Odanın tavanı, tabanı ve duvarları krem renginde sıvalıdır. Sıvanın zerine tabandan 1.46 m. yükseklikte ve 0.08 m. kalınlıkta çepeçevre dolanan yatay kırmızı bir bant yapılmıştır. Ayrıca sıvanın üzerine serpme olarak kırmızı noktalarla bezeme yapılmıştır. Mezardaki temizlik çalışmaları sırasında n odada kırık parçalar halinde Khios tipinde ticar bir amphora (Jancheray 1976: 23,no.53,

M.Ö. 3-2. yy.), bir unguentarium (Tuluk 1999: kat.21,lev.2c, M.Ö.3.yy.ikinci yarısı) ile bronz 3 çivi ve kemik bir disk bulunmuştur.

Kuzey Tümülüs Altındaki Mezar: (Plan 2)

Konglomeraya oyulmuş iç içe üç odadan oluşan mezara, 1.40 m. x 1.00 m. x 1.90 m. boyutlarında bir giriş kapısı ile girilmektedir (Res. 11). Ön oda, 5.50 m. x 3.15 m. x 2.55 m.dir. Tavanı tonoz biçiminde şekillendirilmiş olan odanın duvarları düzdür. Ön odanın zemininden 0.25 m. yüksekliğindeki bir basamakla ulaşılan orta odaya, 1.50 m. x 1.00 m. x 1.90 m. boyutlarındaki bir iç kapıdan girilmektedir. İkinci odanın boyutları; 6.00 m. x 4.60 m. x 2.80 m.dir. Odanın kuzey ve güney duvarlarında simetrik olarak yerleştirilmiş dörder adet yalancı sütun yer almaktadır. Bunlar 0.30 m. genişliğinde ve 2.00 m. yüksekliğindedir. Odanın tavanı yine tonoz biçiminde şekillendirilmiştir. İkinci odadan , 1.10 m. x 1.00 m. x 1.60 m. boyutlarındaki bir iç kapı ile üçüncü odaya ulaşılmaktadır. Diğer ikisi gibi tonoz görünümlü bir tavana sahip bu oda 5.50 m. x 5.60 m. x 2.50 m. boyutlarındadır. Odanın kuzey ve güney duvarlarında dörder adet, doğu duvarında ise iki adet olmak üzere toplam 10 adet yalancı sütun bulunmaktadır (Res. 12). Bu sütunlar, orta odakiler gibi 0.30 m. genişliğinde ve 2.00 m. yüksekliğindedir. Odanın batı yönünde, 2.50 m. x 3.10 m. x 2.50 m. boyutlarında bir büyük niş açılmıştır (Res. 13).

Değerlendirme

Samsun yöresinde kaçak kazı çalışmaları, nekropol alanlarında giderek yoğun bir şekilde artmaktadır. Bu nedenle her iki mezar daha önceleri soyulmuş ve tahrip edilmiştir. Bulunan çanak çömlek parçaları, amphora, damgalı amphora kulpu ve unguentarium Helenistik devir özellikleri vermektedir (M.Ö. 3-2. yy) Tümülüs 1'deki sıvalı-boyalı mezar, Karadeniz bölgesinde bugüne değin bulunmuş tek örnektir. Ayrıntılı çalışmalarımız devam ettiğinden şimdilik bu konuda kesin bir değerlendirme yapmamız mümkün değildir.

Katkılar

Kurtarma kazısı, Samsun Müzesi Müdürü Muhsin Endoğru başkanlığında ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr.

Sümer Atasoy'un bilimsel danışmanlığında bir heyet tarafından yrtlmştir. Heyet yeleri; İstanbul niversitesi'nden Yrd. Doç. Dr. şevket Dönmez, Yüksek Lisansiyer Hüseyin Hüsnü Madenli, stajyer lisans ğrencileri Mehmet Sağır ve Nihat Taşdemir ile Samsun Müzesi uzmanları Necati Kodalak, Emine Yılmaz, Salih Kurudere'den oluşmuştur. Samsun Belediyesi Proje müdürü Mim. Oğuz lmez, tüm kazı çalışmalarının koordinasyonunu sağlamıştır. Tmlslerin planı ve kesitleri mimar Tansu elik Bener tarafından çizilmiştir.

Kazı alışmaları, Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı sayın Yusuf Ziya Yılmaz'ın maddi ve manevi desteği ile mümkün olmuştur. alışmaları yakından takip eden ve arkeolojik kazıların yapılması için canla başla uğraşan sayın Y. Ziya Yılmaz'a teşekkürlerimizi sunarız.

Tümülüs I'deki mezar odalarında, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü Başkanı Prof. Dr. Sait Başaran denetiminde, aynı bölümün elemanları tarafından ilk onarım ve koruma çalışmaları yapılmıştır. Bölge Arkeolojik Park olarak düzenlenirken, tmlslerin esaslı koruma ve onarım projeleri de hazırlanarak Samsun Koruma Bölge Kuruluna sunulmuştur. Mimar Dr. Halil Onur tarafından hazırlanan arkeolojik park projesinin tamamlanmasından sonra mezarların ziyarete açılması düşünülmektedir. Karadeniz Bölgesi'nin diğer yörelerindeki çağdaşı mezarlar ile karşılaştırma yaparak, mezar tipleri ve l gömme adetleri hakkında bilgi edinmek amacıyla, Amisos mezarlarının bilimsel olarak araştırılmasına devam edilmesi gerektiği kanısındaız.

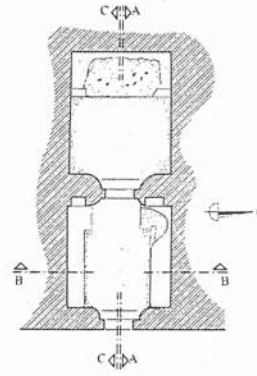
Kaynakça

Atasoy 1997: S. Atasoy, *Amisos. Karadeniz Kıyısında Antik Bir Kent*, Samsun.

Bingl 1997: O. Bingl, *Malerei und Mosaik der Antike in der Turkei*, Mainz.

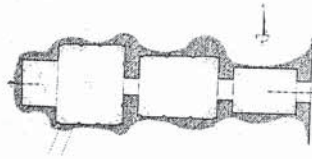
Jancheray 1976: J. P. Jancheray, *Nouvell Classification des Amphores*, Louis-Jeam.

Tuluk 1999: G. G. Tuluk, "Die unguentarien im Museum von İzmir", *Anatolia Antiqua VII* (1999), 127-166

Min. Taban ÇELİK 10/20x

Plan 1

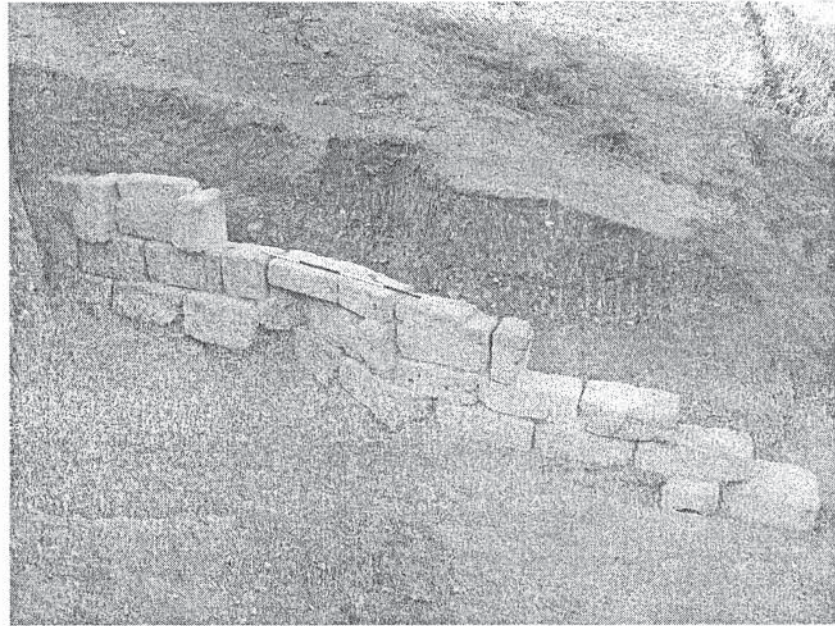
Min. Taban ÇELİK 10/20x

Plan 2

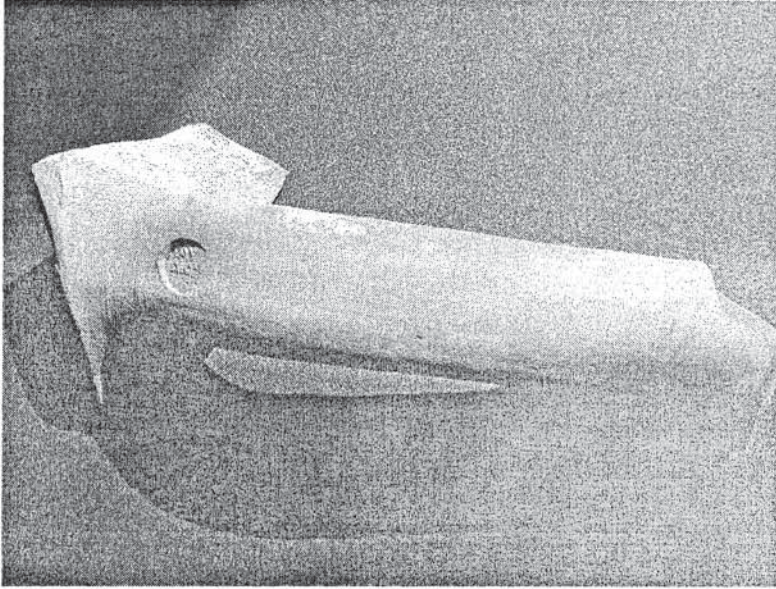
Resim 1

Resim 2

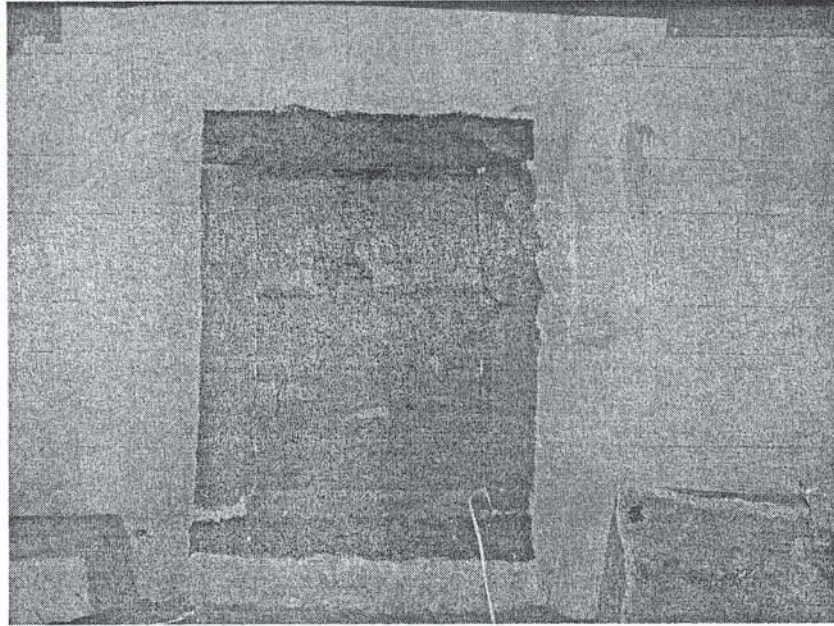
Resim 3

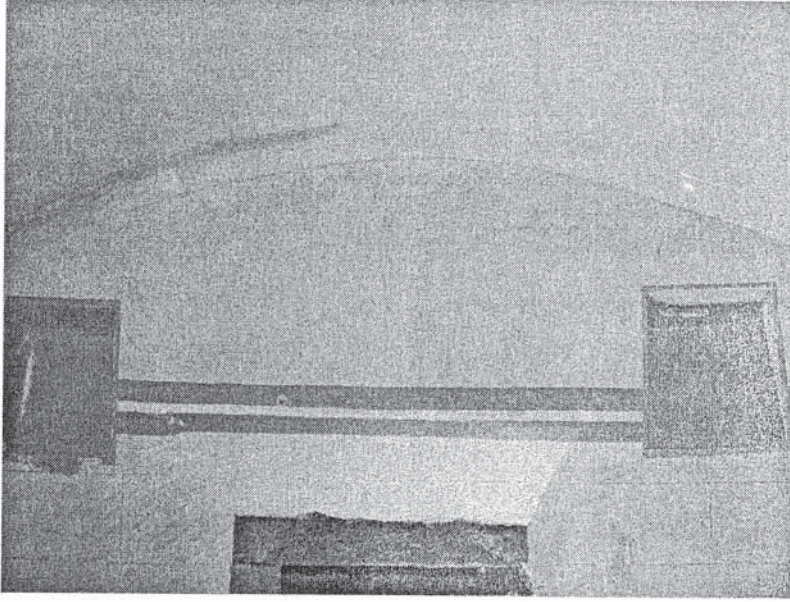
Resim 4

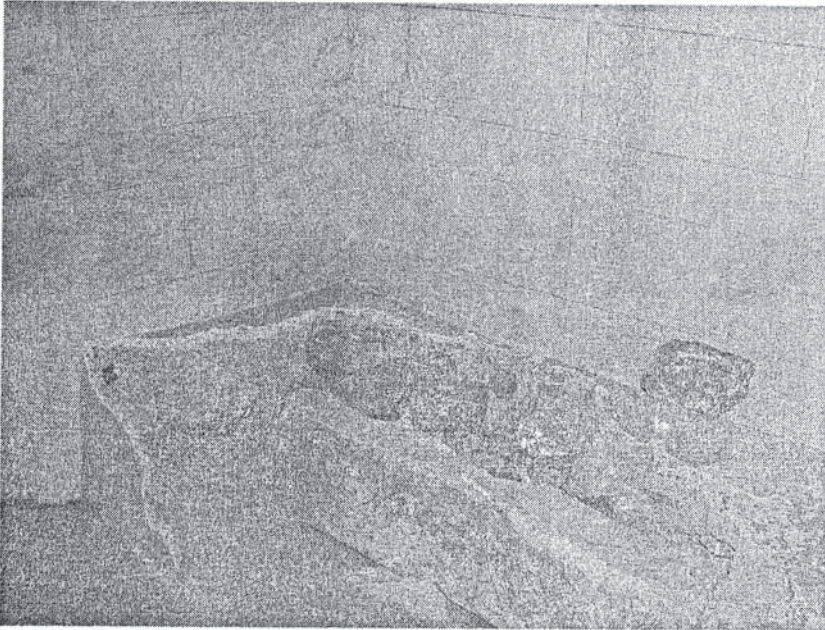
Resim 5

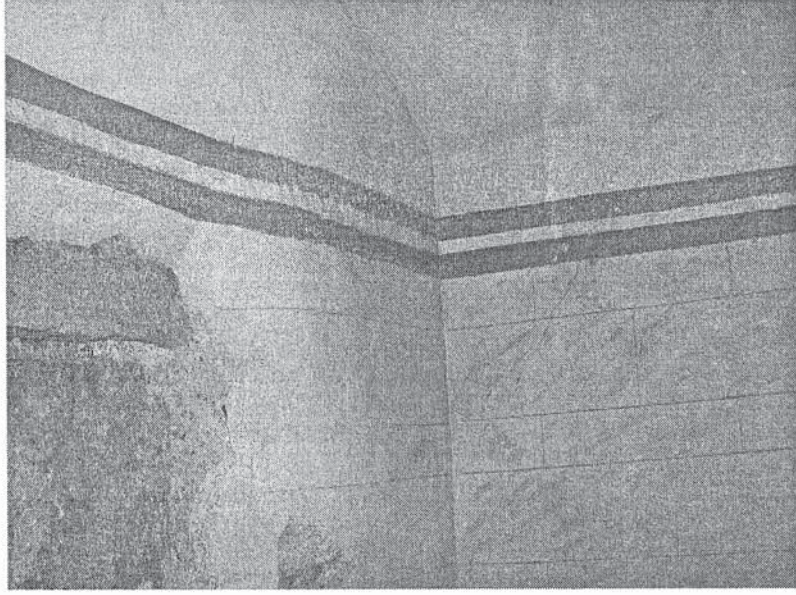
Resim 6

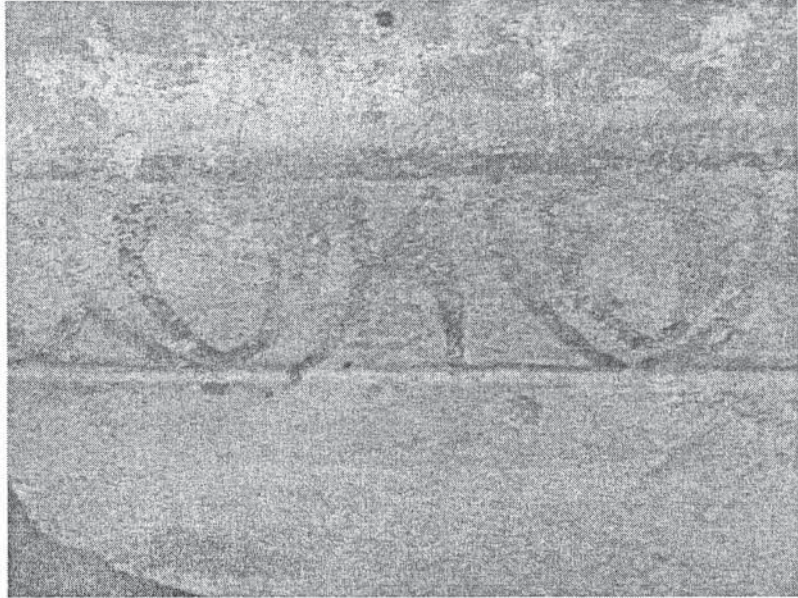
Resim 7

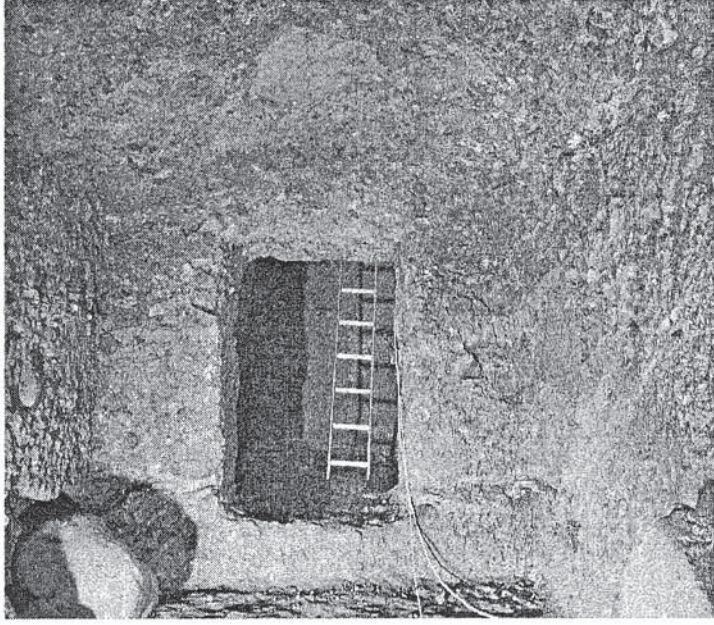
Resim 8

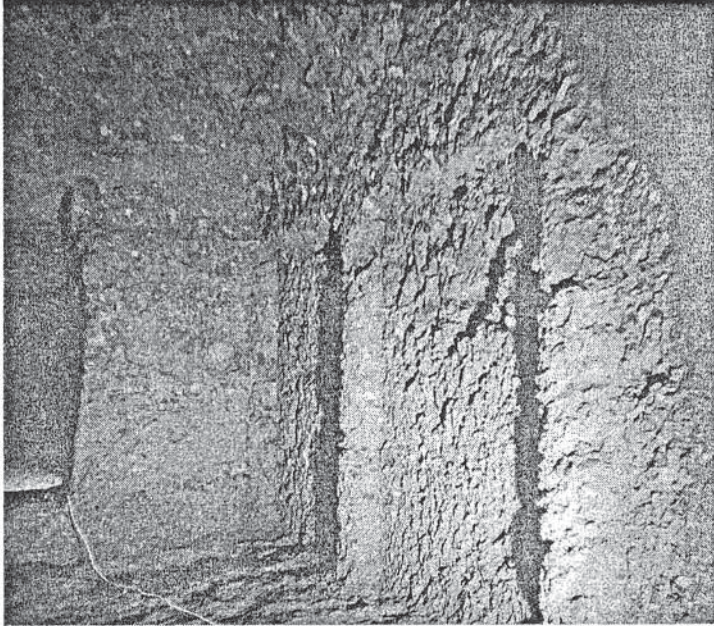
Resim 9

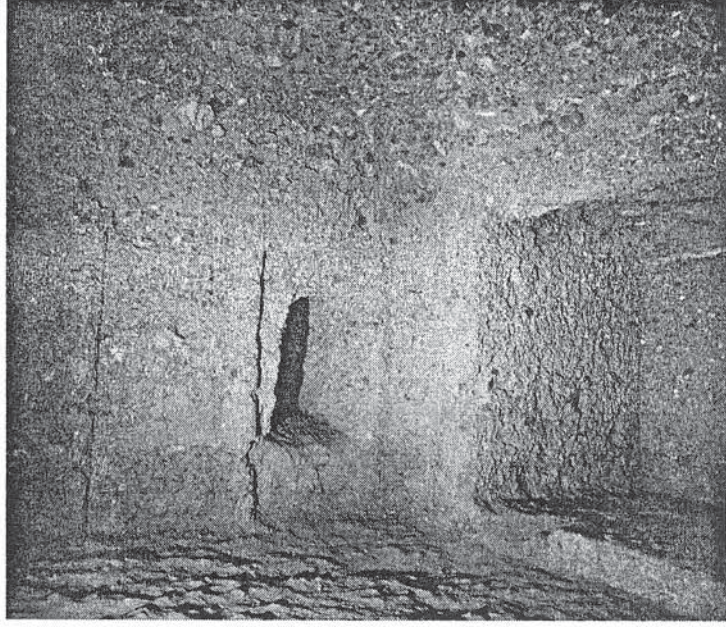
Resim 10

Resim 11

Resim 12

Resim 13